

ТАҚРИЗ

**ба фишурдаи рисолаи номзоди Боронов Умедҷон Хучамуродович дар мавзуи
“Фаъолияти адабӣ ва тарҷумонии Ҳасан Ирфон” барои дарёфти дараҷаи
илмӣ номзоди илмҳои филология, аз рӯи ихтисоси 10.01.04 - Таърихи
адабиёт, робитаи адабӣ. - Душанбе, 2023.**

Рисолаи муҳаққиқ Боронов Умедҷон Хучамуродович ба яке аз масъалаҳои мубрами илми адабиётшиносӣ - таҳқиқи фаъолияти адабӣ ва тарҷумонии Ҳасан Ирфон ва дар ин замина ташаккули нақди адабии солҳои 70-90-уми садаи ХХ бахшида шудааст. Пажӯҳиш ва омӯзиши осори бадеию публтистикии ин адиби тозаназар, хусусан фаъолияти тарҷумонии ӯро дар солҳои 30-70-уми садаи ХХ мавриди пажӯҳиш ва омӯзиш қарор додани муҳаққиқи ҷавон Боронов У.Х. бесабаб нест, мӯҳтавои рисола ва мундариҷаи он собит менамояд, ки он аз фаъолияти босамари Ҳасан Ирфон дар бахши тарҷума ва осори эҷодии ӯ бозгӯӣ менамояд. Аз ҳамин назар, мавзуи пажӯҳиши мазкур дорои аҳамияти муҳими илмӣ ва тадқиқотӣ мебошад.

Ҳасан Ирфон дар солҳои 30-70-уми садаи ХХ масоили муҳимтарини замони худро мавриди омӯзиш ва ҷустуҷӯ қарор додааст ва иқдоми шоиста дар фаъолияти эҷодӣ тарҷумонии адиб, хосатан дар бахши нақди адабӣ ва адабиётшиносӣ хеле қавӣ буда, он метавонад барои ба вучуд омадани мактаби илмӣ пажӯҳишӣ дар бахши илми таърихи адабиётшиносии тоҷик мусоидат намояд.

Дар рисола вобаста ба дигаргуниҳои таърихӣ адабӣ баррасии ҳамаҷонибаи моҳияти иҷтимоӣ эстетикӣ адабиёт дар мисоли эҷодиёти Ҳасан Ирфон ба назар гирифта шудааст, ки ин гуна равиши таҳқиқ муҳаққиқи ҷавонро ба шинохти воқеии равандҳои илмӣ адабӣ ноил намудааст ва арзиши рисолаи илмӣ муҳаққиқро як бар чанд меафзояд. Ба ҳар ҳол ба назари инҷониб, муҳаққиқро шояд лозим меомад, ки ҳар гуна дигаргуниҳои сиёсӣ иҷтимоӣ ва адабиро табақабандӣ намуда, онҳоро дар муайян намудани ҳудуди давраҳои инкишофи фаъолияти ин адиби сермаҳсул ҳамчун меъёри асосӣ истифода менамуд, аммо ин ҷиҳати масъала низ ҳаст, ки муаммои мазкур дар силсилаи пажӯҳишоти ба ин давраи таърихи адабиёт бахшидашуда борҳо мавриди муҳокима қарор гирифтааст. Бо вучуди ин муҳокима ва мушохидаҳо муҳаққиқро водор намудааст, ки тарзу усули ҳалли масоили мавриди таҳқиқро бо назардошти дастовардҳои тозаи афкори таърихӣ адабӣ ва тамоюлоти методологии таҳқиқоти солҳои охир дар алоқамандӣ бо ҷараёни ташаккули равандҳои адабӣ, аз ҷумла нақди адабӣ таҳлилу баррасӣ намуда, дар ин замина вижагӣҳои хоси осори илмӣ, адабӣ ва тарҷумонии адибро муайян намояд, ки инро яке аз дастовардҳои муҳими рисолаи мазкур метавон арзёбӣ намуд.

Рисолаи Боронов Умедҷон Хучамуродович “Фаъолияти адабӣ ва тарҷумонии Ҳасан Ирфон” унвон дошта, он аз муқаддима, се боб, ҳафт фасл, хулоса ва китобнома иборат буда, онро аз рӯи маводи пажӯҳишӣ ва ҳалли амиқи масоили мавриди таҳқиқ тадқиқоти илмӣ анҷомёфта ҳисобидан мумкин аст.

Муқаддимаи рисола тибқи низомномаи КАО таҳия шуда, дар он аҳамият ва дараҷаи омӯзиши мавзуи тадқиқотӣ, ҳадаф ва вазифаҳои рисола, аҳамияти илмӣ амалии тадқиқот, наоврӣ ва масоиле, ки ба ҳимоя пешниҳод гардидааст, хеле муҳим ва амиқ нишон дода шудааст.

Боби якуми рисола “Зиндагинома ва осори Ҳасан Ирфон” унвон дошта, он аз се зербоб иборат мебошад. Муҳаққиқ дар ин боб масоили муҳимтарини рӯзгор ва

осори ин адиби сермахсулро мавриди баррасӣ қарор додааст. Муҳаққиқ дар ин боб кӯшидааст, зиндагӣ ва ҷараёни фаъолияти эҷодӣ ва тарҷумонии Ҳасан Ирфонро дар вобастагии якдигар тадқиқ намояд ва масъаларо дар робита ба дигар ҳамзамонони адиб мавриди омӯзишу таҳқиқ қарор диҳад. Аз ҷониби муҳаққиқ бештар повести “Ду ёр аз ду диёр” мавриди таҳқиқ қарор гирифтааст, ки ин асари ёддоштию ҳуҷҷатӣ “воқеаҳои муҳимми сиёсӣю иҷтимоии дар байни солҳои 1889-1893 дар Осиёи Миёна ва Кавказ” рӯйдодаро ба тасвир гирифтааст. Дар ин радиф повести “Духтари Алҷазоир” ва романи “Дар кулбаи косибон”-ро низ мавриди тадқиқ қарор додааст ва муҳимтарин ҷиҳат дар ин ҷабҳа он аст, ки ин романро дар адабиёти тоҷик давоми анъанай ёддошнависии мактаби эҷодии устод Айни доништааст. Муҳаққиқи ҷавон дар ин боб фаъолияти тарҷумонии адибро хеле густурда ба муҳокима мекашад, хонандаи имрӯз маҳз аз ҳамин паҳлӯи масъала вобаста ба фаъолияти Ҳасан Ирфон бехабар аст ва ўро аз аввалин муҳаққиқони тарҷумаи бадеӣ дар адабиёти тоҷик ҳисобида ба ҳулоса меояд, ки “мақолаи ӯ “Ба назари ман” концепсияи ҳоси андешаву орояшро оид ба мушкилоти назарӣ ва амалии тарҷумаи тоҷикӣ аз саҳфаҳои адабиёти ҷаҳон ва дурдонаҳои насри адабиёти дунё ифода мекунад”[12.].

Боби дуюми рисола “Саҳми Ҳасан Ирфон дар насри тоҷик” унвон дошта, дар он масоили равиши нақди мавзуиву ғоявӣ ва жанрӣ, хусусиятҳои бадеии насри муосири тоҷик ва нақди он мавриди пажӯҳиш қарор дода шудааст. Боби сеюми рисола “Нақш ва ҷойгоҳи тарҷумаи бадеӣ дар эҷодиёти Ҳасан Ирфон” унвон дошта, дар зерфаслҳои он аз баррасии масоили осори адибони ҷаҳон дар тарҷумаҳои Ҳасан Ирфон” ва махсусиятҳои сабки тарҷумаҳои адиб таҳлилу баррасӣ шудааст.

Дар нисбати фишурдаи рисолаи мазкур ҳаминро қайд кардан ба маврид аст, ки он моҳияти рисолаи мазкурро пурра ифода мекунад ва сабку забони он ҳам ба талаботи илмӣ ҷавобгӯӣ мебошад. Бо вучуди ин, дар фишурда баъзе ғалатҳои имлоӣ, услубӣ ва забонӣ ба назар мерасад.

Қайд кардан ба маврид аст, ки дар адабиётшиносии муосир бори аввал фаъолияти тарҷумонӣ ва адабии Ҳасан Ирфон дар нақди адабии тоҷикии солҳои 30-70-уми садаи XX дар шакли рисолаи алоҳида таҳқиқ шуда, рисола дар пажӯҳиши масъалаҳои алоқаманд ба насри бадеӣ ва тарҷумаи осори бадеии адабиёти ҷаҳон аз ҷиҳати илмӣ пажӯҳиши тоза ва анҷомёфта мебошад.

Бо вучуди ин дастовардҳо дар тадқиқоти мазкур баъзе нуқсонҳои ҷузъӣ ба назар мерасад:

1. Ба назари мо, муҳаққиқ бояд ба баъзе мақолаву гузоришоти олимони Ёзбекистонӣ, ки бевосита ба таҳқиқи масоили мухталифи ҳамин давраи таърихи адабиёт ва танқиди адабӣ ва айнан таҳқиқи фаъолияти адабӣ ва тарҷумонии Ҳасан Ирфон бахшида шудааст, аҳамият меод ва ин ҷиҳатро ба инобат мегирифт, ҳуб буд.

2. Марҳилаҳои асосии ташаккули фаъолияти тарҷумонӣ ва адабии Ҳасан Ирфон ба таври муқоиса камтар таҳқиқ шудааст ва бояд ин ҷиҳати масъала дар қорҳои минбаъда ба инобат гирифта шавад.

3. Ҳулосаҳои муҳаққиқ дар нисбати осори бадеии адиб ба тарзи ифодаи соддаву мӯъҷазу мушаххас ниёз дорад, зеро бандҳои ҳулоса айнан ҳамин чизро тақозо доранд ва дар баъзе бахшҳои он зиёдагӯӣ ба мушоҳида мерасад.

4. Дар диссертатсия фаъолияти тарҷумонӣ ва сифати тарҷумаҳои адиб бештар шарҳу тафсир меёфтанд ҳамчунин тамоюлоти назарияи амалии тарҷумаи

